

Výchovně-vzdělávací neboli výukové cíle

Design vzdělávacího procesu
Obecná a oborová didaktika

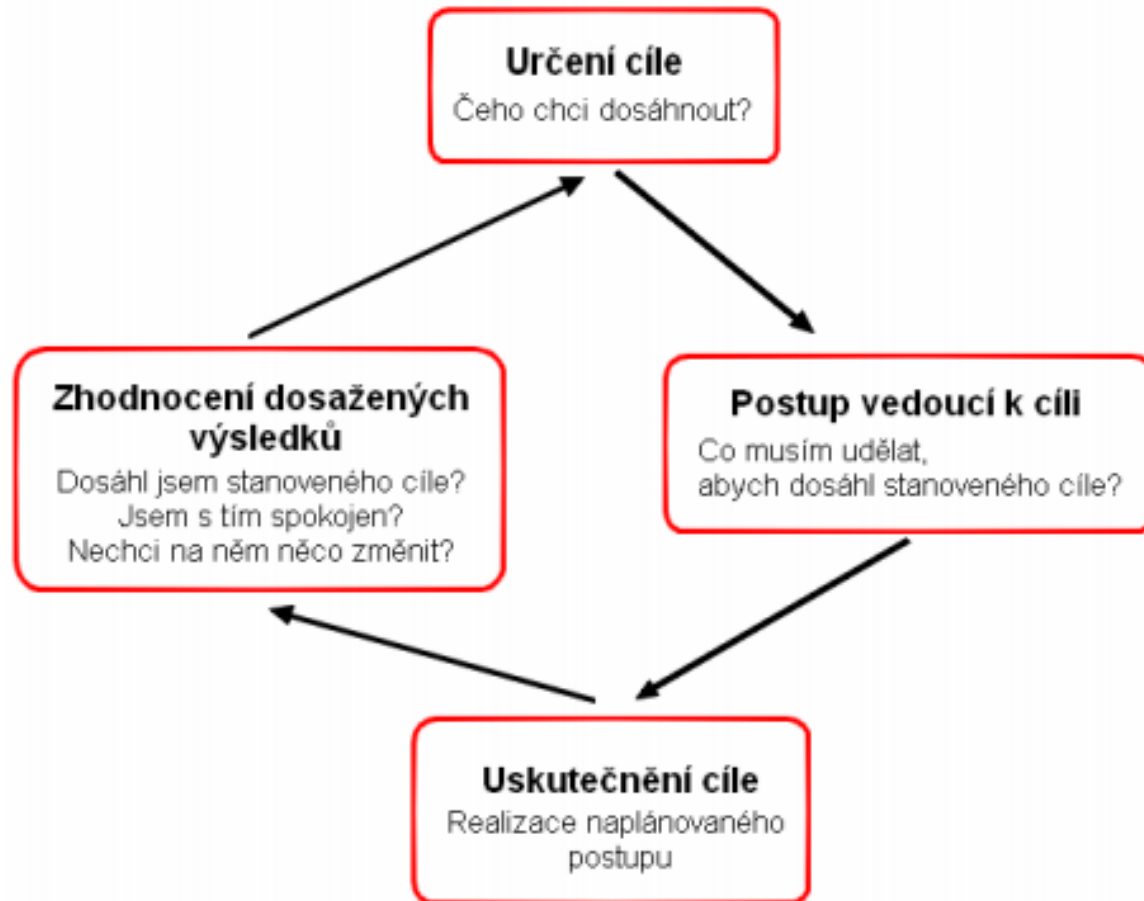
Semestr jaro 2020

Výchovně-vzdělávací cíle

Z obsahu

- **Co je to** výchovně-vzdělávací / výukový cíl
- **Význam** výukových cílů
- Význam **stanovení** cílů výuky
- Efektivní **formulace** výukových cílů

Výchovně-vzdělávací cíl

Výchovně-vzdělávací cíl

- To, čeho chceme procesem vyučování dosáhnout
 - Účel, záměr výuky, výstup, výsledek výuky
- **Např. formální školství**
 - **Kurikulární reforma – vymezení cílů v podobě kompetencí žáka**
 - Jaké znalosti a dovednosti by měl **žák** mít po absolvování povinné školní docházky
- **Výukové cíle se promítají do VÝSTUPŮ Z UČENÍ ve všech oblastech vzdělávání (formální, neformální, face to face, e-learning...)**
- Základní dělení
 - Dlouhodobé / Krátkodobé
 - **Obecné** (zlepšovat schopnost porozumění odbornému textu) / **Dílčí** (konkrétní výstupy, úkoly, učební požadavky)

Výchovně-vzdělávací cíle

Zahrnují

- **POZNATKY** o daném tématu
- **POROZUMĚNÍ** tématu
- **HODNOTY a POSTOJE** vztahující se k tématu
- **PRODUKTIVNÍ** činnosti
- **PRAKTICKÉ** dovednosti

Historický pohled na VV cíle

- ...
- Pojetí současného školství v ČR:
 - Návaznost na reformní pedagogiku, pedocentrismus, alternativní školství, zahraniční koncepce
 - Rozvoj celé osobnosti žáka v duchu tezí J. A. Komenského
 - Všeestranný harmonický rozvoj osobnosti
 - Edukací naplňovány **tři druhy cílů**:
 - Kognitivní
 - Afektivní
 - Psychomotorický

Dělení VV cílů výuky

Různé přístupy

- ...
- Podle oblasti rozvoje žákovy (studentovy) osobnosti:
 1. **Kognitivní** (vzdělávací)
 - Osvojování vědomostí a intelektuálních dovedností
 2. **Afektivní** (postojové)
 - Osvojování postojů, vytváření hodnotové orientace
 3. **Psychomotorické** („výcvikové“)
 - Pohybové, řečové, při psaní, při manipulaci s předměty a nástroji

Požadavky na VV cíle

- **Komplexní** (rozdíví se ve všech 3 složkách - kognitivní, afektivní, psychomotorické)
- **Konzistentní** (soudržnost a provazba mezi vyššími a nižšími cíli)
- **Kontrolovatelné** (cíl má vlastnost umožňující kontrolu jeho plnění)
- **Přiměřené** (cíl v souladu s požadavky výuky, možnostmi učitele, možnostmi žáka)
- **Jednoznačné** (nepřípustný rozdílný výklad o požadovaných změnách u učitele a žáků)

Chyby ve vymezení cílů

- **Ztotožnění cíle s tématem hodiny**
 - Příklad: české národní obrození
- **Záměna cíle s popisem činnosti učitele**
 - Příklad: vysvětlit pojem „internet“
- **Příliš obecná vymezení cílů**
- **Není stanovena kvalita** či jiná kritéria žákova **výstupu**
 - Příklad: poznej ptáky X poznej ptáky, **kteří u nás přezimují**

5 kroků postupu vymezení cílů

1) Analýza výukového obsahu

- stanovení základních prvků učiva (fakta, pojmy, principy, zákony, postupy řešení problémů)
- vymezení základního, rozšiřujícího a prohlubujícího učiva atd.

2) **Vymezení cíle** pomocí **aktivních sloves**, stanovení **kompetencí**, které si má žák osvojit, konkrétní vymezení požadovaného výkonu žáka

3) **Jednoznačné určení toho, co a v jakém rozsahu má žák umět** (vyžadováno u ověřování dosažené úrovně osvojení si výukového obsahu/zkoušení...)

4) **Vymezení podmínek a prostředků**, pomocí nichž má být požadovaný výkon realizován, aby mohly být všechny požadavky na výkon považovány za splněné

5) **Přesné stanovení normy požadovaného výkonu** (v jaké podobě musí být výkon realizován, aby mohl být považován za dostatečný či uspokojivý)

Taxonomie výukových cílů

- Taxonomie - uspořádání podle náročnosti od nižší po vyšší **náročnost na výkon žáka**
- Různé druhy taxonomií podle toho, na které oblasti rozvoje osobnosti žáka se zaměřují

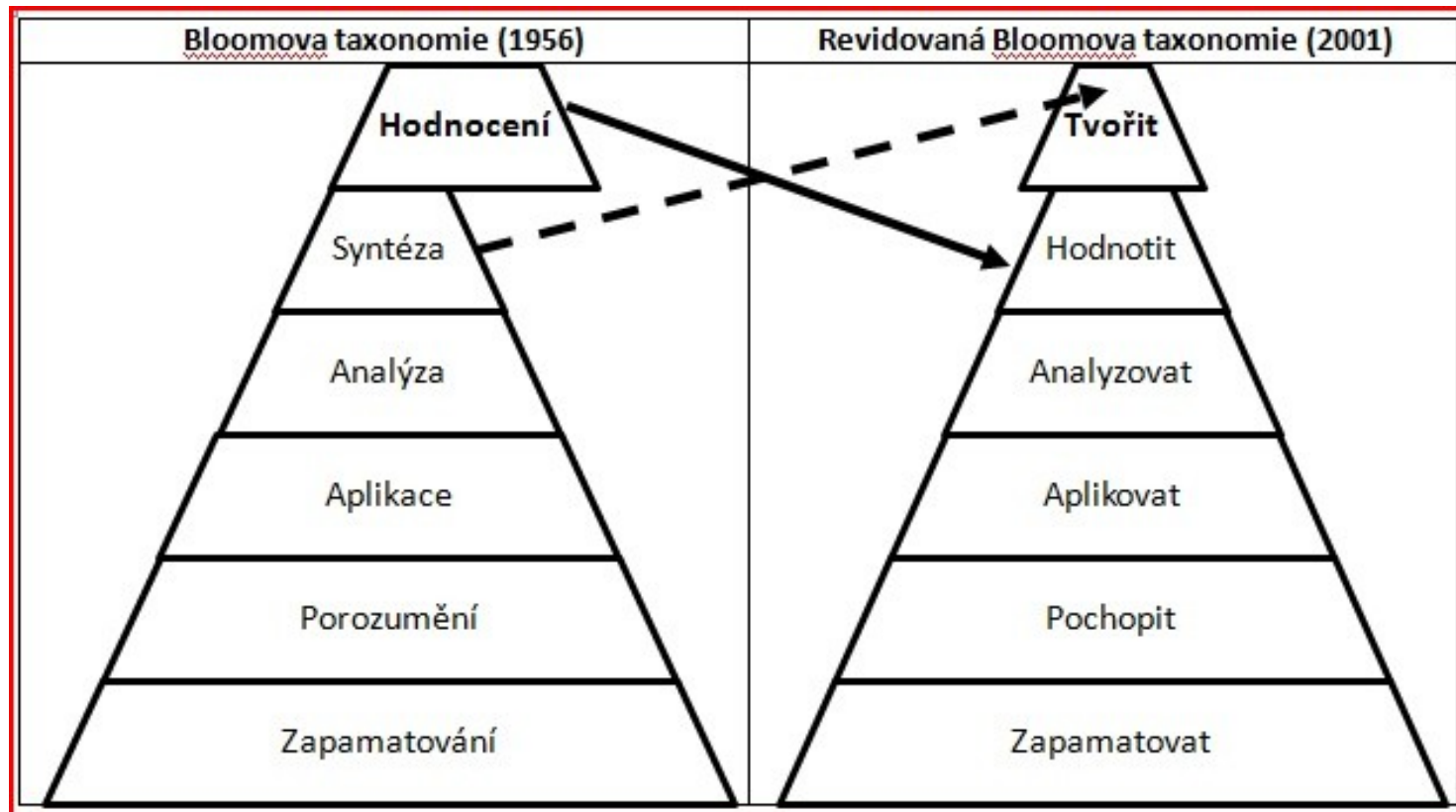

Bloomova taxonomie pro výukové aktivity
<http://spomocnik.rvp.cz/clanek/12573/>

Samantha Penney: Bloom's interactive pyramid
<http://morethanenglish.edublogs.org/for-teachers/blooms-revised-taxonomy/>

Bloomova taxonomie výukových cílů

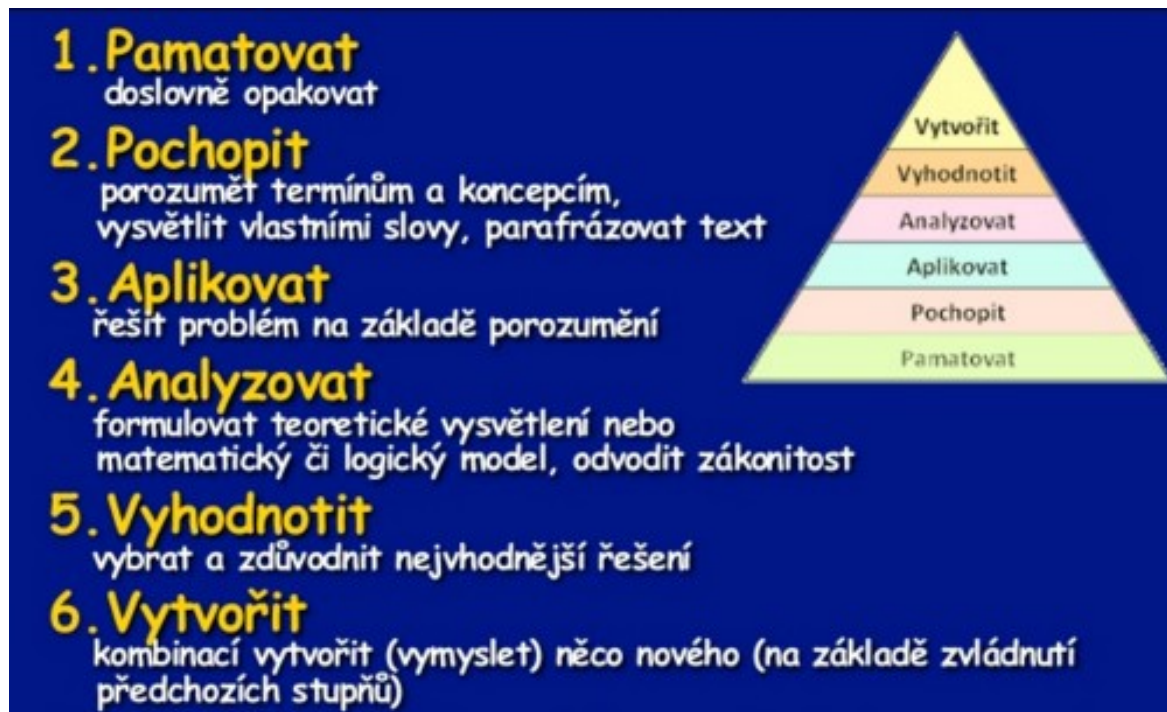

Proč právě Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů?

- Vymezuje, co se mají vaši žáci/studenti naučit (výukové cíle)
- Umožňuje **plánovat výuku** k dosažení optimální úrovně vzdělávacích výsledků (vhodné výukové prostředky, učební a vyučovací aktivity)
- Ukazuje **cestu, jaké zvolit nástroje a metody hodnocení výsledků** výuky
- Umožňuje **provazbu cílů a učiva** s předchozím učivem, s ostatními předměty oboru, s budoucím profesním životem žáků/studentů
- Pomáhá např. v **sebehodnocení** učitele – „*Je moje výuka dostatečně náročná?*“

Bloomova taxonomie výukových cílů

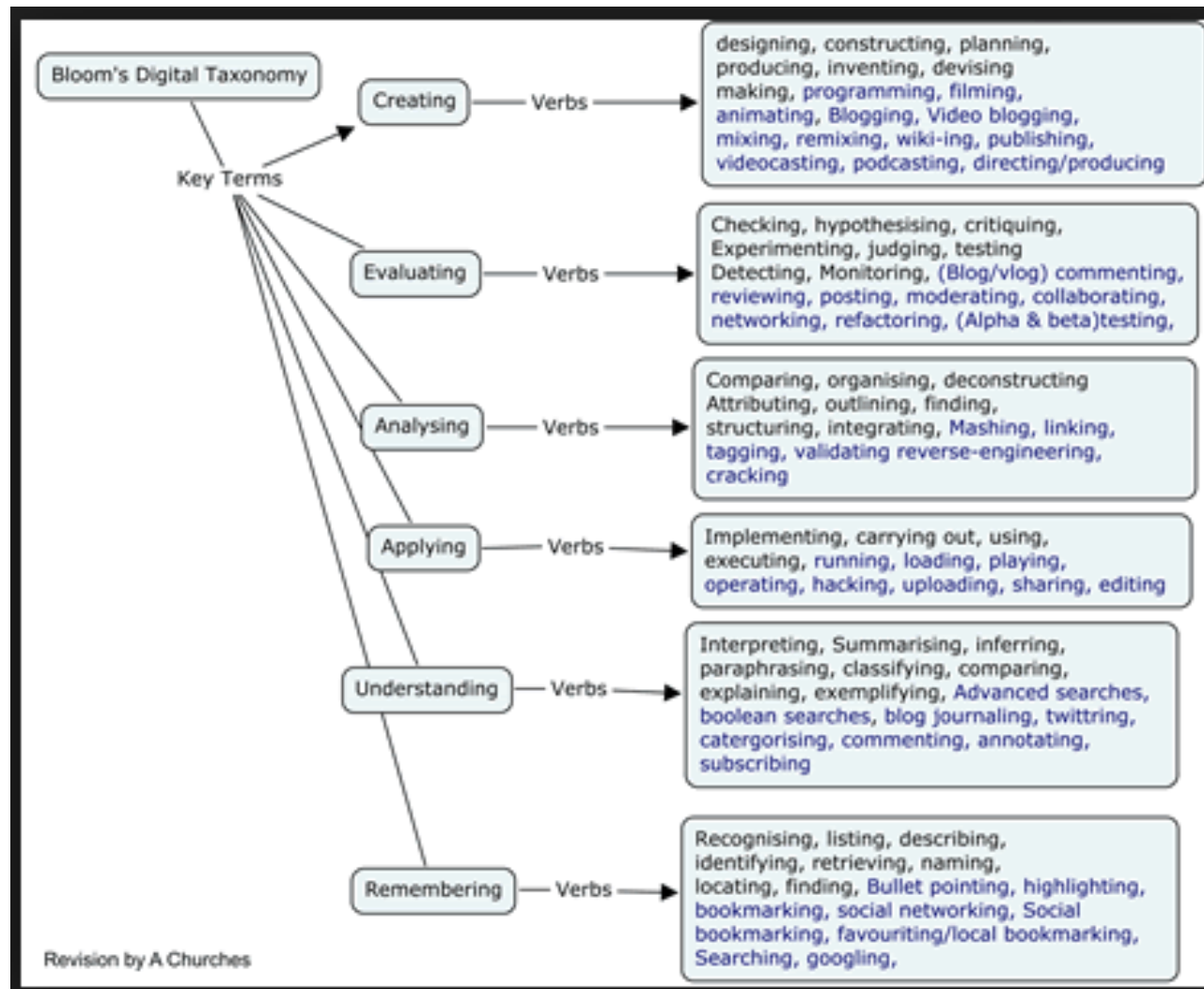
- Zaměřena na **kognitivní cíle**
- 50. léta 20. století / revize zač. nového tisíciletí

Práce s Bloomovou taxonomií

- Záměr: používat pokud možno **všechny hladiny kognitivních cílů**
- Postupovat **od nižší hladiny k vyšší**
 - K dosažení vyšší cílové kategorie je nezbytné důkladné zvládnutí učiva na nižší úrovni
 - „je třeba zapamatovat si, abychom tomu mohli porozumět“ / „je třeba porozumět, abychom mohli aplikovat v praxi“

Práce s Bloomovou taxonomií

Práce s Bloomovou taxonomií

Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů v informačním vzdělávání

Cílová kategorie (úroveň osvojení)	Typická slovesa k vymezení cílů
1. Zapamatovat – termíny a fakta, jejich klasifikace a kategorizace	definovat, identifikovat, vytvořit seznam, vyjmenovat, opakovat, vzpomenout si, rozpoznat, zapsat, spojit, zopakovat, podtrhnout, zvýraznit
2. Rozumět – překlad z jednoho jazyka do druhého, převod z jedné formy komunikace do druhé, jednoduchá interpretace, extrapolace (vysvětlení)	vybrat, uvést příklad, předvést, popsat, určit, rozlišovat, vysvětlit, vyjádřit, říci vlastními slovy, vybrat, přeformulovat, sdělit, přeložit, simulovat, vypočítat, zkontrolovat, změřit
3. Aplikovat – použití abstrakcí a zobecnění (teorie, zákony, principy, pravidla, metody, techniky, postupy, obecné myšlenky v konkrétních situacích)	aplikovat, demonstrovat, interpretovat údaje, načrtnout, zobecnit, uvést vztah mezi, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, vyzkoušet, rozlišit, připravit, zaznamenat
4. Analyzovat – rozbor komplexní informace (systému, procesu) na prvky a části, stanovení hierarchie prvku, princip jejich organizace, vztahů a interakce mezi prvky	analyzovat, provést rozbor, najít vztah, porovnat, shrnout, dát do souvislosti, seřadit do logických posloupností, identifikovat příčiny a následky, kategorizovat, diskutovat, klasifikovat, kombinovat, odhadnout, odvodit, zpochybnit, vyřešit, diagnostikovat
5. Hodnotit – posouzení materiálů, podkladů, metod a technik z hlediska účelu podle kritérií, která jsou dána nebo která si žák sám navrhne	kritizovat, obhájit, ocenit, posoudit, podpořit názory, oponovat, prověřit srovnat s normou, vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit
6. Vytvořit – složení prvků a jejich částí do předtím neexistujícího celku	upravit, organizovat, formulovat, reorganizovat, složit, navrhnout, spravovat, řídit, vytvořit systém, zrekonstruovat, předpovědět, navrhnout

Cíl 1: Znalost (zapamatovat)

- Zapamatování, vybavení zapamatované informace
- Paměťový obsah:
 - konkrétní poznatky (pojmy, fakta, údaje, symboly atd.)
 - postupy, metody a prostředky práce s konkrétními vědomostmi (algoritmy, postupy, vzorce, pravidla, kritéria posuzování a hodnocení jevů, metodologie apod.)
 - všeobecné a abstraktní poznatky (zákony a všeobecné teorie sloužící k vysvětlení velkých celků skutečnosti, soubory kategorií používané ke klasifikaci jevů, vědomostní struktury)

Příklad:

- Žák umí **definovat pojmy** internet, počítač, síť
- Žák **řekne z paměti přesné znění** Pythagorovy věty
- Žák **popíše pojmy**: sudokopytník, počítač
- Žák **uvede** vyjmenovaná slova po „M“

Cíl 2: Porozumění

- Schopnost vyjadřovat se o získaných vědomostech vlastními slovy; z informací učitele udělat jednoduché závěry, informace zestručnit, vytáhnout to podstatné, zobecnit konkrétní příklady, dojít k vlastním jednoduchým závěrům apod.
- Tato úroveň cílů považována za nejnižší úroveň intelektuálních schopností

Příklad:

- Žák **vlastními slovy popíše** vliv návykových látek na lidský organismus
- Žák **stručně uvede**, co ví o období renesance
- Žák **vymezí**, čím se zabývá datová žurnalistika
- **Na konkrétním příkladu žák ilustruje** negativní důsledky existence digitální stopy

Cíl 3: Aplikace

- Schopnost žáka užít abstrakci a zobecnění učiva v konkrétních situacích; schopnost rozpoznat, o jaký druh problémů se jedná a jaké obecné postupy vedou k jeho řešení; schopnost takto používat osvojené techniky, principy, teorie, metody, zákony, postupy, pravidla, zákonitosti apod.

Příklady:

- Žák **načrtne komponenty** počítače
- Žák **vyřeší slovní úlohu** pomocí trojčlenky
- Žák **interpretuje údaje** z jednoduchého grafu / statistického přehledu
- Žák **uspořádá** trestné činy podle jejich závažnosti

Cíl 4: Analýza

- Schopnost žáka rozčlenit učivo / celek věcí, jevů nebo událostí na jednotlivé části tak, aby postihly jejich vzájemné vztahy a souvislosti
- Může jít o rozbor nějaké konkrétní informace, systému nebo procesu

Příklad:

- Žák **vybere z textu podstatné informace**
- Žák **vymezí vztahy** mezi jednotlivými částmi státní moci
- Žák **provede rozbor** faktorů ovlivňujících temperament člověka

Cíl 5: Hodnocení

- Schopnost posoudit správnost a praktičnost jevů, věcí, procesů
- Žák si vytváří vlastní názor, úsudek, závěr o sledovaných objektech svého poznání
- Žák je schopen vyjádřit své hodnotové soudy týkající se různých věcí, jevů, procesů a událostí

Příklad:

- Žák **v sebereflexi posoudí** kvalitu svého referátu v srovnání s ostatními spolužáky.
- Žák **zhodnotí výsledky** činnosti Mezinárodního měnového fondu v afrických zemích, které jsou příjemcem jeho pomoci

Cíl 6: Tvorba

- Nejvyšší cílová úroveň Bloomovy taxonomie
- Žák vytvoří „originální“ celek na základě dříve poznaného, dříve získaných informací a porozumění
- Dovednost složit prvky a části do originálního celku, se kterým se žák dříve nesetkal, který je pro něj nový
- Celek - skladba prvků ve vzájemných funkčních vztazích

Příklady:

- Žák **vypracuje zprávu** o splnění úkolu v laboratorním cvičení
- Žák **vyvodí všeobecné závěry** z jednotlivých příkladů porušování autorského zákona.
- Žák **zpracuje referát** na téma „digitální stopa“.
- Žák **navrhne nové uspořádání** třídy tak, aby to usnadnilo komunikaci mezi žáky a učitelem

Provazba cílů s hodnocením

CÍLOVÉ KATEGORIE	CO HODNOTÍM	JAK HODNOTÍM
Zapamatování informací	Reprodukcí, určení, seřazení, výběr	Oceněním úplnosti, výzvou k doplnění, návratem k lepšímu seřazení, oceněním výběru důležitého
Pochopení, porozumění	Vypočítání, vyjádření vlastními slovy, ilustrování, oprava	Diskusí o správnosti a přesnosti vlastních slov, ilustrací, požadavkem zdůvodnění výpočtu nebo řešení, smysluplnými opravami
Aplikace	Návrh řešení podle vzoru	Diskusí o postupu při řešení nové situace, oceněním volby nové situace pro řešení, pochvalou, správnou a přesnou demonstrací
Analýza	Rozbor na prvky s vymezením jejich významů a vztahů, odvozování zákonitostí	Oceněním přesnosti nejen rozboru, ale i zachováním posloupnosti a vztahů (bodování, jiná forma hodnocení)
Hodnocení	Žák porovná, kritizuje, zařadí do širších souvislostí, formuluje obecnější závěry kombinací v určování, zařazování, vybírá a hodnotí nejlepší řešení, vyjádří osobní názor	Obecný poznatek se shoduje (body, formativně), učitel společně se žáky provádí korekturu
Tvorba	Vytvořit kombinací (vymyslet) něco nového na základě zvládnutí předchozího)	Vzájemné žákovské hodnocení výstupů, učitel v diskusi hodnotí schopnost žáků obhájit své řešení

Otázky ve vzdělávacím procesu

Výukové cíle a kladení otázek

Vzdělávací cíle podle Blooma	Zjišťujeme	Jaké otázky můžeme klást
1. Znalost	Fakta	Kdo? Co? Kdy? Kde? Jak?
2. Porozumění	Míru porozumění	Co znamená ...? Jak lze vysvětlit ...? Proč ...?
3. Aplikace	Schopnost aplikace	Jaké jsou další příklady ?
4 . Analýza	Analytické dovednosti	Jaké jsou typické znaky ...? Jak lze rozložit ...? Jaké jsou důkazy pro...?
5. Hodnocení	Schopnost kritického myšlení/hodnocení	Co si myslíte o...? Podle čeho usuzujete ...? Z jakého důvodu považujete ...?
6. Tvorba	Kreativitu, schopnost koncipovat nový „produkt“	Jak jste dospěli k nové...? Jak lze vyřešit ...?

Cíle – otázky – úkoly

ÚKOL / aktivita v hodině:

- A) **Najděte** pro každou kognitivní hladinu Bloomovy taxonomie 1 úkol týkající se jednoho vybraného kurzu oboru ISK nebo předmětu ve škole – použijte vhodná slovesa.
- B) **Formulujte** k úkolům vhodnou otázku.